

студентка спеціальності «Дошкільна освіта»,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р. І. Шамо, 18/2, 02154, м. Київ, Україна,
vaprokhorchuk.pi15@kubg.edu.ua

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядаються питання, що стосуються загальної характеристики особливостей та шляхів оптимізації процесу формування навичок мовлення у дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови, обґрунтовані етапи, вправи та завдання формування навичок мовлення. Визначено, що основною метою дошкільного навчання іноземним мовам є формування у дитини уявлення про іноземну мову як про засіб спілкування, а також розвиток елементарних навичок іншомовної комунікації. Окреслено основні тенденції навчання дітей дошкільного віку іноземної мови в цілому, формування навичок говоріння зокрема на сучасному етапі.

Ключові слова: говоріння; діти дошкільного віку; дошкільна освіта; іноземна мова; іншомовне спілкування; навичка.

© Прохорчук В., 2019

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.1-2.6071>

Вступ. Серед перспективних напрямків розвитку сучасної освіти вагоме місце посідає оволодіння підростаючим поколінням іноземною мовою на такому рівні, щоб нею можна було не тільки спілкуватися на побутовому та освітньому рівні, а й встановлювати ділові та наукові контакти з представниками інших країн. Незважаючи на те, що сьогодні ми маємо розмаїття методик інтенсивного навчання розмовної та ділової мови, переважна більшість мовців потребують декілька років задля вільного

спілкування іноземною мовою. На основі теоретичного аналізу робіт зарубіжних і вітчизняних вчених доведено, що вивчення іноземних мов у ранньому віці спрямоване на розвиток мовлення дітей дошкільного віку в найбільш сприятливий для них період.

Мовна освіта відповідає основним етапам навчально-виховного процесу і має таку структуру: дошкільна, шкільна, вища. Зосередимо нашу увагу на дошкільній ланці освіти, зокрема, Н. Кошарна (2013) наголошує, що саме на дошкільному етапі навчання мови характеризується органічним поєднанням мовної й мовленнєвої на основі ігрової діяльності. Також, особлива увага приділяється загальному розвитку, формуванню понятійного і лексичного мінімуму, що охоплює основні сфери життєдіяльності дітей дошкільного віку. Велике значення надається розвитку вмінь розуміти чуже мовлення, правильно вимовляти звуки, будувати та інтонувати речення, зачувати напам'ять вірші, спілкуватися, дотримуватися мовленнєвого етикету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-практичні дослідження доводять, що найбільш сприятливим періодом для оволодіння дітьми основами іноземного мовлення є дошкільний віковий період. Аналіз наукових праць свідчить про актуальність вивчення процесу формування навичок говоріння у дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови.

Велика кількість науковців займаються розв'язанням цього питання. О. Бойко, В. В'юнник, О. Лобода, Р. Мартинова, Г. Матюха, Є. Негневицька, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, Р. Пенфілд, С. Роман, С. Соколовська та інші присвятили свої роботи проблемі навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. Питанням процесу формування навичок іншомовного спілкування, як різновиду мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку опікувались Д. Ельконін, М. Лісіна та інші. Значну увагу І. Головська, Г. Кольцова, О. Котенко, Ю. Павлович, Н. Шелест, Н. Шустваль приділяли проблемі навчання дітей молодшого шкільного віку іншомовного спілкування.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Незважаючи на наявність результатів досліджень багатьох науковців із даної проблеми, вона досліджена недостатньо.

Мета статті – дослідження питання процесу формування навичок говоріння у дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови.

Провідною метою вивчення іноземної мови вважається формування у дітей комунікативної компетенції, власне, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, становлення умінь застосувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій модерного світу.

Дана мета передбачає досягнення дітьми такого рівня комунікативної компетентності, який був би необхідним для втілення спілкування в усній формі (говоріння, аудіювання) в межах конкретних комунікативних сфер, теми ситуативного мовлення і на базі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу (Котенко О., 2013).

Комунікативна компетенція складається з кількох видів:

- мовної (лінгвістичної) компетенції, яка забезпечує оволодіння учнями мовним матеріалом з метою використання його в усному мовленні;
- мовленнєвої компетенції, яка пов'язана з формуванням в учнів умінь і навичок спілкуватися в двох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні (монолог, діалог);
- соціокультурної компетенції, яка передбачає засвоєння учнями знань соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається, культурних цінностей та морально-етичних норм свого та інших народів, а також формування умінь їх використовувати у практичній діяльності;
- соціолінгвістичної компетенції, яка забезпечує формування умінь користуватися у процесі спілкування мовленнєвими реаліями (зразками), особливими правилами мовленнєвої поведінки, характерними для країни, мова якої вивчається;

- загальнонавчальних компетенцій, що сприяють оволодінню учнями стратегіями мовленнєвої діяльності, спрямованої на розв'язання навчальних завдань і життєвих проблем.

Кожний етап навчання (заклад дошкільної освіти, початкова школа, основна школа, старша школа) характеризується не тільки різною тематикою і обсягом навчального матеріалу для навчання говоріння, але й різноманітними методами, формами і видами навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку учнів, їхніх інтересів, досвіду. У зв'язку з цим кожний етап повинен мати свої цілі і завдання.

Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування комунікативної компетенції учнів відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність учнів організовується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

Спілкування людей в реальному житті відбувається завдяки виникненню потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. У ході спілкування комуніканти виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають в тій чи іншій сфері діяльності і реалізуються в конкретних мовленнєвих ситуаціях. Формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають в різних сферах життя і стосуються різних тем.

Тобто предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування.

Методи навчання дають відповідь на запитання «Як навчати?». Поняття «метод» означає засіб досягнення будь-якої мети, вирішення конкретного завдання. В сучасній методиці навчання іноземних мов метод трактується в широкому і вузькому смислі. В широкому смислі метод означає систему навчання. У вузькому смислі метод означає спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання. В цьому смислі метод – це спосіб, що забезпечує взаємодію учня і вчителя.

Для забезпечення навчальної діяльності дітей дошкільного віку вчитель застосовує такі методи-способи: демонстрацію (показ), пояснення та організацію вправління. Методи – способи мають універсальний характер і використовуються у будь-якій методичній системі. Проте їх співвідношення та «наповнення» зумовлюються принципами навчання. Принцип комунікативності зумовлює переважне використання комунікативних вправ у процесі вправління.

Навчальний процес з іноземної мови включає три основні методичні етапи:

- етап презентації нового матеріалу;
- етап тренування;
- етап практики в застосуванні засвоєного матеріалу у процесі спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності.

На кожному етапі використовуються відповідні методи-способи.

На етапі презентації – це демонстрація (показ) нового матеріалу та способів оперування ним. Учитель демонструє зразки мовлення, показує їх функціонування в контексті. Така демонстрація може здійснюватися з опорою на малюнок, предмет, дію та ін. Діти старшого дошкільного віку в цей час знайомиться з новим матеріалом та способами оперування цим матеріалом.

На етапі тренування і практики вчитель організовує вправління учнів у застосуванні засвоєного матеріалу в усному спілкуванні. При цьому використовуються різноманітні вправи. У свою чергу учні здійснюють операції вправління в різних видах мовленнєвої діяльності.

Слід зазначити, що застосування методів як учителем, так і учнями, спрямоване не лише на організацію та реалізацію навчальної діяльності, але й на управління нею.

Відповідно до програми дошкільного навчання дітей англійської мови, у закладі дошкільної освіти вивчення іноземної мови проводиться виключно в усній формі. Цим чином, найбільшим завданням вчителя вважається розвиток навичок говоріння та аудіювання. Мова є не метою, а засобом спілкування. Щоб дитина заговорила, у неї має з'явитися потреба в цій діяльності, тобто – має бути мотив для висловлювання. В наслідок цього, для оволодіння мовою недостатньо знати величезну кількість віршів або ж пісень мовою що вивчається, треба ще й вміти застосувати вивчені тексту і вирази в важливих ситуаціях (Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років 2016, с. 251).

Отже, вчитель, вибираючи форми і способи навчання, створює для дітей іншомовне середовище штучного походження, відповідно до теми яку опановують. Це може бути бесіда двох друзів про тварин, улюблені іграшки, або одяг. Є досить величезне різноманіття засобів здійснити навчальний процес так, щоб гармонійно об'єднати реальну мовленнєву діяльність з використанням досить обмеженого лексичного матеріалу, вивченого до даного.

Діти дошкільного віку, які вивчали іноземну мову протягом одного-двох років, за умови, власне що це вивчення організовувалося методично вірно, зазвичай успішно навчаються в школі, краще засвоюють іноземну мову. Навчання дошкільників англійської мови – це особливий вид освітньої роботи. У процесі навчання мова виступає водночас предметом і основним

засобом навчання. У процесі навчання діти не вивчають складових частин незнайомої мови, а відразу заволодівають мовою як засобом спілкування (Глушок Л., 2011).

Формування елементарних навичок усного виду мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння – є основним завданням навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. Аудіювання налаштовує на говоріння, а говоріння допомагає сприймати мовлення на слух.

Оволодіння навичками говоріння відбувається завдяки методу реалізації даних видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність дітей організовується таким чином, щоб вони виконували мотиваційні дії з мовленнєвим матеріалом по вирішенню комунікативних завдань, спрямованих на досягнення намірів і цілей спілкування (О. Лобода *Методика навчання англійської мови дітей дошкільного віку*, 2013).

Зокрема, Т. Шкваріна пропонує дві форми говоріння, які притаманні дітям дошкільного віку: діалог та монолог (2007, с. 153).

Функції діалогу, які виділяє науковець:

1. Запит інформації-повідомлення інформації.
2. Пропозиції (прохання, наказ, порада), прийняття (неприйняття пропозиції).
3. Обмін думками, враженнями.
4. Взаємопереконання (обґрунтування точки зору).

Рекомендовано для навчання дошкільників використовувати перші дві форми діалогу.

Крім того, Т. Шкваріна виокремлює наступні підходи до навчання діалогу, як-от:

1. Навчання розпочинається слуханням діалогу-зразка, розучування, використання у власному мовленні.

2. Засвоєння елементів діалогу (реплік); самостійна побудова діалогу на основі попередньо засвоєних елементів діалогу-зразка.

Для навчання дошкільників іноземної мови доцільним є використання першого підходу.

Методисти-практики (Шкваріна Т., 2007, с.154) пропонують наступні чотири етапи навчання діалогу та відповідні типи вправ до кожного етапу:

Етапи навчання діалогу	Типи вправ
I етап. Аудіювання діалогу-зразка (формування рецептивних навичок).	I група вправ – рецептивні ігрові вправи (Заняття № 1 – введення нового матеріалу)
II етап. Засвоєння репліки і реакції на неї (формування рецептивно-репродуктивних навичок діалогічного мовлення).	II група вправ – рецептивно-репродуктивні вправи (Заняття № 2 - тренування у спілкуванні)
III етап. Оволодіння діалогом-зразком (формування рецептивно-репродуктивних умінь мовлення).	III група вправ – рецептивно-продуктивні (Заняття № 3)
IV етап. Складання і продукування власних мікродіалогів у типових ситуаціях спілкування (формування продуктивних умінь діалогічного мовлення).	IV група вправ – продуктивні (творчі) ігрові вправи. Заняття № 4 - практика у спілкуванні.

Щоб реалізувати говоріння, у дітей мають бути сформовані наступні мовленнєві навички: фонетичні (вимовні та інтонаційні); лексичні; граматичні. Ці навички в сукупності трансформуються у такий операційний рівень як вправляння в говорінні. Про те, що у дитини сформувалися уміння в говорінні, свідчать сталі характеристики говоріння: цілісність, продуктивність, самостійність, динамічність, інтегрованість.

Крім мовленнєвих умінь, необхідно розвивати у дітей власні комунікативні уміння, тобто уміння спілкуватися. Подолати «психологічний бар'єр» у спілкуванні дітям дошкільного віку допоможуть ігровий характер навчання, особистісно орієнтований підхід навчання, використання ролей–масок.

Навчання діалогічного мовлення іноземною мовою передує навчання монологічного мовлення. Монологічне мовлення – смислове, розгорнуте висловлювання мовця, що забезпечує спілкування та взаєморозуміння людей. Види монологу: опис, розповідь, міркування, переказ.

Навчання говоріння (діалогічного і монологічного мовлення) - це компонент ігрової діяльності.

Неможна давати дітям завдання типу:

- опиши ляльку;
- скажи, як буде англійською;
- заспівай англійською мовою пісню;
- продекламуй віршика.

Ці завдання мають бути представлені в іншому формулюванні, завуальовані, і тоді діти дошкільного віку органічно виконають їх за умови включення їх в ігрову діяльність. Обсяг висловлювань з кожного виду мовлення визначається освітньою програмою для дітей від двох до семи років (Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років, 2016).

Організація занять з іноземної мови в закладі дошкільної освіти повинна проходити як специфічна цільова ігрова діяльність, куди входять сюжетно-рольові, театралізовані, дидактичні (словесні, настільно-друковані, з іграшками та картинками та ін.), рухливі, комп'ютерні, музичні ігри. Ці ігри, зумовлені рядом правил, отримують у своєму перебігу лаконічне словесне вираження і пропонують дітям для багаторазового повторення по кілька мовленнєвих зразків, чим забезпечують варіативно-ситуативне вправляння у говорінні (Чернякова О., 2002).

Висновки. Формування навичок говоріння у дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови вважається комплексним процесом, який має бути активним, безперервним, інтенсивним, цілеспрямованим та обумовлений обставиною спілкування. Успішність його реалізації залежить від вірного вибору навчально-методичного забезпечення; впровадження релевантних форм, способів і режимів роботи, які, в свою чергу, сприятимуть формуванню успішної молоді.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень з окресленої проблеми є аналіз змісту і технологій організації англomовної комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Література

- Глушок Л. М. Особливості вивчення іноземної мови дітьми дошкільного віку в процесі становлення особистості / Л. Глушок // Педагогічний дискурс – 2011. – № 9. – 69-71 с.
- Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/ наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; Мін.осв. і науки України. Київ.ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. Ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. – 304 с.
- Лобода О. В. Методика навчання англійської мови дітей дошкільного віку: навч.- метод. посіб. / О. В. Лобода. – К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 100 с.
- Котенко О. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /О. В. Котенко, А. В. Соломаха [та ін.].-К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013.- 356 с.
- Кошарна Н. В. До проблеми мовної освіти в Україні в контексті підготовки вчителя іноземної мови / Н. В. Кошарна / Вісник психології і педагогіки. 2013. №13.
- Чернякова О. Вивчення англійської мови через гру / О. Чернякова // Початкова школа. – К., 2002. – № 4. – 279 с.
- Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку: книга для вчителя / Т. М. Шкваріна. – К.: Шк.світ, 2009. – 160 с.
- Шкваріна Т. М. Методика навчання іноземної мови дошкільників: навч. посіб. – К.: «Освіта України», 2007. – 300 с

References

Glushok L. M. (2011) Osoblyvosti vyvchennia inozemnoi movy ditmy

- doshkilnoho viku v protsesi stanovlennia osobystosti [Peculiarities of Foreign Language Mastering by Children of Preschool Age in the Process of Personality Formation]. Pedagogical discourse, 9, 69-71. (ukr)
- Dytyna: Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv/ nauk. ker. Proektu Ohneviuk V. O. (2016) [Child: Educational program for children from two to seven years. manager The project V. O. Ognevyuk; Authors: G. V. Belenka, O. L. Bohinich, N. I. Bogdanets-Biloskalenko]; Ministry of Education and Science of Ukraine; Boris Grinchenko Kyiv University, 304. (ukr)
- Loboda O. V. (2013) Metodyka navchannia anhliiskoi movy ditei doshkilnoho viku [Methodology of teaching English for preschool children: teaching method]. Manual Kyiv: Kyiv. Untitled B. B. Grinchenko, 100 (ukr)
- Kotenko O. V. (2013) Methodology of teaching foreign languages at elementary school: teaching. manual for studio higher tutor shut off / O V. Kotenko, A. V. Solomakh [and others.] :- Kyiv: Kyiv. Un-t them. B. Grinchenko,. - 356 p. (ukr)
- Kosharna N. V. (2013) Do problemy movnoi osvity v Ukraini v konteksti pidhotovky vchytelia inozemnoi movy [To the problems of language education in Ukraine in the context of preparation foreign language teacher] Visnyk psykholohii i pedahohiky, 13. (ukr)
- Chernyakova O. (2002) Vyvchennia anhliiskoi movy cherez hru [Learning english language through the game]. Primary school, 4, 279. (ukr)
- Shkvarina T. M. (2009) Anhliiska mova dlia ditei doshkilnoho viku: knyha dlia vchytelia [English for preschool children: a book for a teacher]. School World, 160. (ukr)
- Shkvarina T. M. (2007) Metodyka navchannia inozemnoi movy doshkilnykiv: navchalnyi posibnyk [Methodology of teaching a foreign language for preschool children: Teaching. Manual]. Education of Ukraine, 200, 300. (ukr)

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Вера Прохорчук, студентка специальности «Дошкольное образование»,
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
б-р. И. Шамо, 18/2, 02154, г. Киев, Украина,
vaprokhorchuk.pi15@kubg.edu.ua

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся общей характеристики особенностей и путей оптимизации процесса формирования навыков говорения у детей дошкольного возраста на занятиях по иностранному языку, обоснованно этапы, упражнения и задания для формирования навыков говорения. Рассмотрены теоретические

и методические основы формирования навыков говорения у детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: говорение; дети дошкольного возраста; дошкольное образование; иностранный язык; иноязычное общение; навыки.

FORMATION SPEAKING SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN ON LESSONS FROM FOREIGN LANGUAGE

Prokhorchuk Vira, student specialty "Preschool education",
Boris Grinchenko Kyiv University 18/2 I. Shamo, 02154, Kyiv, Ukraine,
vaprokhorchuk.pi15@kubg.edu.ua

The article deals with issues concerning the general characteristics of the features and ways of optimizing the process of forming the preschool children's speaking skills at the foreign language lessons; the stages, exercises and tasks of forming the speaking skills are substantiated. education of in a foreign language learning by preschool children is not compulsory, so it isn't provided by programs of the Basic component of preschool education in Ukraine and refers to the variable component. But, on the basis of a theoretical analysis of the works by foreign and Ukrainian scientists it has been proved that the studying of foreign languages at early age is aimed at preschool children's speech development of in the most favorable period for them. The theoretical and methodical bases of preschool children's speaking skill formation are examined. The emphasis is on the main methodological stages of the foreign language learning process. The essence of the concept "method", which means the means to achieve any goal and the solution of a specific task is considered. The author of the article defines the types of exercises and tasks, characterizes their functions for preschool children's speaking skills teaching foreign language communication. The importance of using the native language in classes has been proved, since gaming activities are organized, the tasks, ways of their performance are explained in the native language.

It is determined that the main purpose of preschool education in foreign languages is to formulate children's idea of a foreign language as a means of communication, as well as the development of elementary skills of foreign communication. The essence and types of communicative competence are considered. The basic tendencies of teaching preschoolers as well as speaking skill forming are presented.

Key words: speaking; children of preschool age; preschool education; foreign language; foreign language communication; skills.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2019

Прийнято до друку 28.02.2019